DOI: 10.7816/ulakbilge-01-01-01

ÇEVRE VE KENT ESTETİĞİ AÇISINDAN GRAFİK TASARIMIN ÖNEMİ

Doç. Dr. Levent MERCİN [1]

ÖZET

Kentler, birey için doğada algıladığı diğer nesnelerden farklı olarak insan ürünü olan ve ona hizmet eden, bazen doğal şartların elverdiği ölçülerde bazen de geniş ölçekli planlamalarla şekillenen mimarlık ürünü mekanlar olarak tanımlanırlar. Kentler canlı varlıklar gibidirler ve toplumsal yaşantıların izlerini barındırırlar; savaşlar, geniş kapsamlı organizasyonlar bunlara örnek olarak verilebilir. Kentler kısa sürede oluşmazlar. Onlar geniş ölçekli planlamalar yapılarak oluşturulurken jeopolitik konumuna, doğal kaynaklarına, ekonomik getirisine ve toplumsal hedeflere hizmet etmelerine dikkat edilir. Kentler kendilerine özgü karakterleri ile kimlik kazanırlar. Bir kentin kimliğinde o kentin öne çıkan baskın özellikleri belirleyici olur. Bu anlamda bir kısım kentler mekansal özellikleri ile öne çıkarken bir kısmı ise sosyo-kültürel özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Kent mekanlarında yer alan sanat yapıtları ve grafik tasarım ürünleri, toplumun problemlerini yansıtan, kültürel-sanatsal ve tasarım birikimlerinin iletilmesine katkı oluşturan, kentin çevresi ve içerisinde barındırdığı toplum ile bütünleşmesini sağlayan, kent ve çevre birlikteliğinin anlam kazanmasına yardımcı olan bütünsel bir yapıya sahiptir.

İletişim bakımından toplumsal beklentilere cevap verebilmede ve estetik değerler oluşturmada grafik tasarım bir kent için en önemsenmesi gereken unsurlardan biridir. Çünkü grafik tasarım insanlar arasındaki anlamlı değiş tokuşu sağlaması, bir toplumu bilgilendirmesi, yaşamlarını kolaylaştırması, sosyalleşmeyi canlı tutması ve estetik bilinç oluşturması bakımından etkili bir disiplindir. Grafik tasarım ürünleri bir kentin vazgeçilmezlerindendir. Bu açıdan düşünüldüğünde bir kentin en renkli, en dikkat çekici ve bilgilendirici araçları arasında grafik tasarım ürünleri yer alır. Örneğin, kent yaşamında yer alan yönlendirme ve bilgilendirme grafikleri, bilboardlar, afişler, piktogramlar, tabelalar, kent haritaları, bina ve araç giydirmeleri vb. gibi bir çok grafik ürün insanların sürekli olarak yüzleştiği tasarımlardır. Bu grafik ürünlerin nitelikli olarak tasarlanması, kentin öncelikle tasarım ve görsel kültürüne, sonra da estetiğine yadsınamaz değerler katar.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Estetik, Kent ve Çevre.

[1] Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.. E-mail: leventmercin@hotmail.com

THE IMPORTANCE OF GRAPHIC DESIGN FOR THE CITY AESTHETIC

ABSTRACT

Cities are described as the architectural places which are the complements of the human products-different from the other materials that individual perceives in the nature and which serve himself, and which are shaped as much as the natural conditions let or sometimes by large scale plans Cities are like living beings and they include the traces of social lives, such as wars, large content organizations. Cities aren't formed in short time.While they are being formed according to large scale plans, attentions is paid to its geopolitical position, natural resources, economic gainings and their service to social aims. Cities obtain identity with their original characteristics. In the identity of a city, the dominant properties of the city which come forward are decisive. So, while some cities come forward with their spatial properties, others come forward with socio-cultural properties. The works of art and graphic design products which take place in cities have a holistic structure which, reflect the problems of the society, contribute to delivery of cultural-artistic and design accumulation, make the city unite with the environment and the society that lives in it, help the city and environment togetherness to have a meaning.

Graphic design is one of the most important elements to be paid attention in order to fulfil the social expectations for communicaton and form aesthetic values. Because graphic design is an effective discipline to provide meaningful exchange between people, to inform a society, to make their lives easier, to keep socialization alive and to form aesthetic consciousness. Graphic design products are of the indispensables of a city. So, graphic design products take place among the most colourful, most remarkable, and informative means of a city. Many graphic products such as, orientation and informative graphics, billboards, banners, pictograms, signboards, city maps, building and car dressings etc. are designs that people always face. The design of these graphic products qualitatively add incontrovertible values firstly to the design and visual culture and then to the aesthetic of the city.

Keywords: Graphic Design, Aesthetic, Urban and Environmental.

GİRİŞ

Kentler, birey için doğada karşılaştığı diğer nesnelerden farklı olarak insan ürünü olan; ona hizmet eden veya edilen, bazen doğal şartların elverdiği ölçülerde bazen de geniş ölçekli planlamalarla şekillenen mimarlık ve tasarım ürünü mekanlar olarak tanımlanırlar. Kentler canlı varlıklar gibidirler ve yapılarında toplumsal yaşantılar ile doğal olayların izlerini barındırırlar; savaşlar, doğal afetler, geniş kapsamlı organizasyonlar (olimpiyatlar, Dünya Futbol Şampiyonası vb) bunlara örnek olarak verilebilir. Bu ve buna benzer olgular kentlerin çok uzun vadelerde biçimlenmelerine yol açar. Onlar geniş ölçekli planlamalar yapılarak oluşturulurken jeopolitik konumuna, doğal kaynaklarına, ekonomik getirisine ve toplumsal hedeflere hizmet etmelerine dikkat edilir. Çünkü kentlerin oluşumu sadece yerel değil küresel anlamda da bir değere sahiptir.

Kentler kendilerine özgü yapılarıyla kimlik kazanırlar: Örneğin İstanbul'un, içerisinden deniz geçen (boğaz) fiziki yapısı ile tarihi dokusu, Ankara'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti olması, Roma'nın Katoliklerin Ruhani liderinin yaşadığı kent ile tarihi bir yer olması, Brüksel'in Avrupa Birliği'nin yönetim merkezi olması, onların bu özellikleriyle markalaşmalarını sağlamaktadır. Çünkü bir kentin kimliğinde o kentin öne çıkan baskın özellikleri belirleyici olur. Bu anlamda bir kısım kent coğrafi özellikleri ile öne çıkarken bir kısmı finansal, bir kısmı ise sosyo-kültürel özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Kentler genel olarak toplumsal beklentilere cevap verebilecek şekilde tasarlanırlar. Ancak siyasi ve ekonomik çıkarlar ile plansız yapılaşma gibi gerekçelerden dolayı bu bazen gerçekleştirilemez. Kentlerin planlı olarak gelişip dönüşmesi ve toplumsal beklentilere cevap verebilmesinde coğrafi konum, stratejik önem, tarihi doku, sosyal yapı, kültür-sanat merkezi olması, grafik tasarım ve buna bağlı olarak estetik değerler dikkat edilmesi gereken özelliklerdendir. Bu olgular içerisinde grafik tasarım ve buna bağlı olarak estetik değerler, günümüz kent olgusu içerisinde vazgeçilmez ve önemini giderek arttıran tasarım alanı olarak görülmektedir. Çünkü kentler geliştikçe ve büyüdükçe iletişim problemleri de buna paralel olarak artmaktadır. Bu iletişim problemleri içerisinde görsel iletişim önemli kısmı oluşturmaktadır. Bu problemleri çözmede ise grafik tasarım, etkin bir iletişim aracı olarak kabul edilmektedir.

KENT ESTETİĞİ VE GRAFİK TASARIM

Grafik tasarım bir tür dildir ve iletişim kurmak içindir. Herşeyi daha berrak kılmaya –hatta hayat kurtarmaya- yaradığı kadar, günlük yaşantımızı karmaşık katmanlarla, farklılıklarla ve ince detaylarla zenginleştirmeye de yarar. İnsanların yollarını bulmalarına ve verileri anlamalarına yardım etmek içindir, ama aynı zamanda yeni fikirlerde, fantastik öykü ve manzaralarda kaybolmalarına ve sunulan bilgileri sorgulayıp, itiraz etmelerine de yardım eder. Grafik tasarım yaşamın her yönüne sızmıştır. Grafik tasarım ürünleri, sürücülere kavşakta durmalarını söyleyen işaretler ve tüketiciye her tür yiyeceğin içerisinde ne kadar kolesterol bulunduğunu gösteren besin çizelgelerinden, filmin konusunu ve atmosferini aktarıp izleyicinin heyecanını artıran film jeneriklerine kadar uzanan çeşitlilikleri içerisinde barındırır (Twemlow, 2006:6).

Sanayileşme ile birlikte kırsal kesimden kentlere gelen göçler, kentlerin doğal gelişim sürecini bozmuş ve sağlıksız, estetikten yoksun bir şekilde büyümelerine yol açmıştır. Buna paralel olarak kent yaşamındaki hareketlilik, yapılan iş ve işlemlerin tekdüzeliği, fiziki görüntülerdeki uyumsuzluk insan yaşamında rahatsızlıklara yol açmış ve açmaktadır. Bu karmaşık düzeni biraz daha düzeltme, daha yaşanılabilir ve algılanabilir kılma işi sanat ile tasarım olgusuna kalmıştır.

Kent meydanlarında, binalarda, araçlarda vb. yer alan grafik tasarım ürünleri, toplumun problemlerini yansıtan, kültürel-sanatsal ve tasarım birikimlerinin iletilmesine katkı oluşturan, kentin çevresi ve içerisinde barındırdığı toplum ile bütünleşmesini sağlayan, kent ve çevre birlikteliğinin anlam kazanmasına ve estetik değerlerin oluşmasına yardımcı olan bütünsel bir yapıya sahiptir. “Kent, mesajını bir kitap içinde grafik tasarım ile verir. Kitap kenti anlatır. Grafik tasarım kitabı, kitapsa kentin en küçük parçası odayı tasarlar. Grafik tasarım kenti anlatırken bir taraftan da onun bir parçasını değiştirir” (Benzel, 2007:207).

Bu açıdan düşünüldüğünde bir kentin en renkli, en dikkat çekici ve bilgilendirici araçları arasında grafik tasarım ürünleri yer alır. Örneğin, kent yaşamında yer alan yönlendirme ve bilgilendirme grafikleri, bilboardlar, afişler, piktogramlar, tabelalar, kent haritaları, bina ve araç giydirmeleri vb. gibi birçok grafik tasarım ürünü insanların sürekli olarak yüzleştiği

tasarımlardır. Örneğin Dündar (2011:225) grafik tasarım ürünlerinden afiş ile ilgili şunları belirtir: "Afişin kent olgusuyla doğrudan ilişkili olduğunu düşünürüm, insanlar modern kentleri kurmasaymış afişi de icat etmezlermiş gibi gelir". Anlaşıldığı üzere bu ilişki kaçınılmaz olduğuna göre, afişlerin teşhir edildiği yerlerin kent yaşamını rahatsız etmeyecek şekilde tasarlanması gerekir.

KENT ESTETİĞİNE YÖNELİK GRAFİK TASARIM UYGULAMALARI

Araştırmanın bu kısmında Türkiye'nin Kütahya ili örneğinde Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Anasanat Dalı Yüksek Lisans öğrencilerinin proje çalışmalarına yer verilmiştir. Bu kapsamda oluşturulan örnek uygulamalar grafik tasarım ürünleri işlevsel ve pragmatik açıdan incelenmiş, yorumlanmıştır.

Fotoğraf 1. Öğrenci Proje Tasarımı (Proje 1)

Proje 1: Bu projede Kütahya'nın en işlek kavşaklarından ikisi üzerinde yer alan yönlendirme grafikleri konu edilmiştir. Kent kavşaklarında yer alan yönlendirme grafiklerinin (levhaların), biçim ve renk bakımından düzensiz görünümlerinin sadeleştirilmesi, okuma yazma bilmeyen insanlara da hitap edebilmesi ve daha algılanabilir kılınması projenin amacını oluşturmuştur. Bu amaçla çok renk yerine sadelik, sadece tipografik düzenleme yerine piktogramlarla desteklenmesi ve tipografik düzenlemelerdeki karmaşıklık yerine algılanabilir bir kompozisyon uygulanması sağlanmıştır (Fotoğraf 1).

Proje 2: Sağlık ve hijyen açısından çok dikkat edilmesi gereken ve kent halkının en sık ziyaret ettiği bir mekan olan Kütahya Balık Pazarı bu projenin konusunu oluşturmuştur. Böyle bir yerin sağlıksız, düzensiz görünümü bir kentin imajı ve kimliği açısından ciddi dezavantajlar oluşturması projenin hazırlanmasının gerekçesidir.

Bu projede, kentin alışveriş merkezinde yer alan balık pazarındaki, biçim ve renk bakımından oluşan karmaşıklık ile görsel kirliliğin sadeleştirilmesi, algıyı güçlendirici görsellerin kullanılması, kurumsal bir yapı kazandırılması (logotayp vd.) ile bu mekanın daha yaşanılabilir kılınması amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için öncelikle balık pazarının logotayp'ı oluşturulmuştur. Daha sonra mekana uygun ve estetiğini bozmayacak şekilde insanları bilgilendirmek için balıkların özellikleri ile sağlık açısından kazandırdıkları yararlarının aktarıldığı bilgilendirme grafiklerine yer verilmiştir. En sonunda da pazar yerindeki dükkanların tabelaları tamamıyla yenilenmiş, yenilenen bu tabelalarda renkte sadeliğine, renkler arası bütünlüğün oluşturulmasına dikkat edilmiştir (Fotoğraf 2).

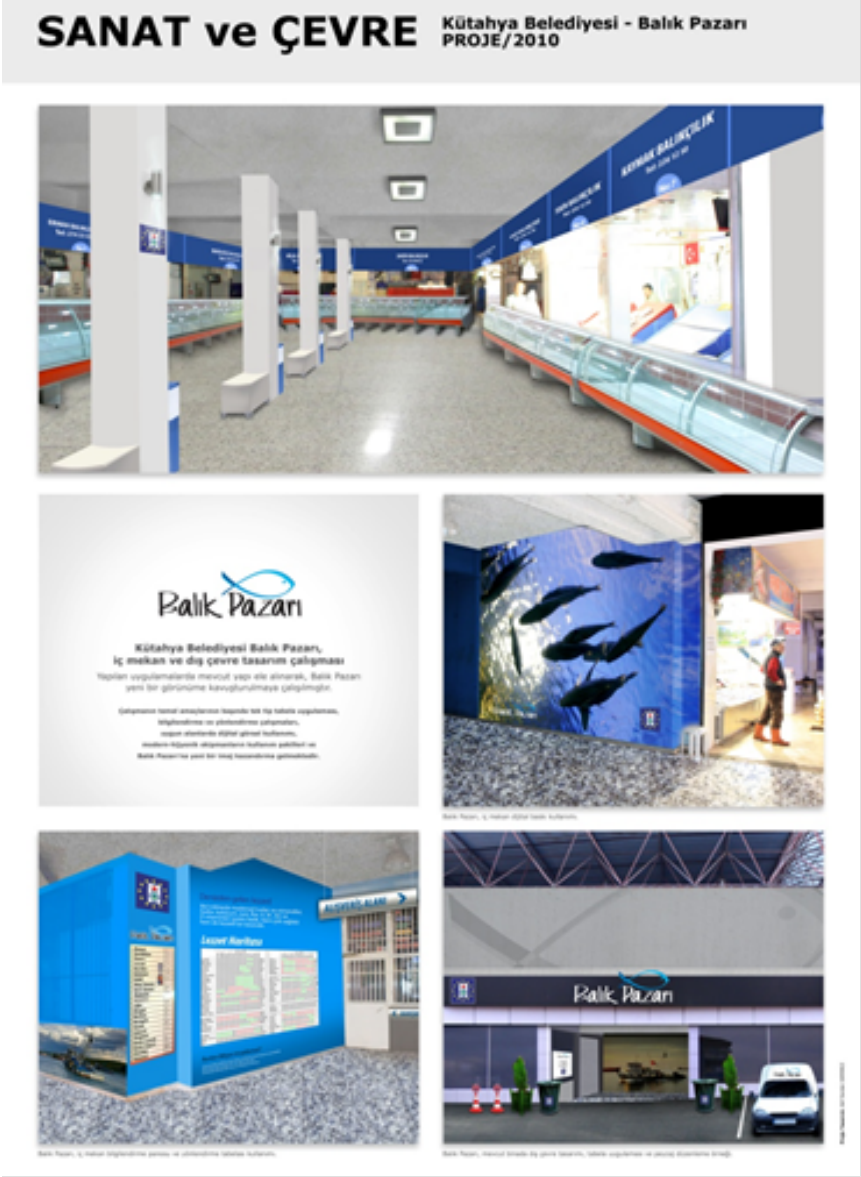

Fotoğraf 2. Öğrenci Proje Tasarımı (Proje 2)

Proje 3: Bu projede, kentin yaya geçitlerinin karşısındaki bariyerlerin yüzeylerindeki boşluklar konu edilmiştir. İnsanların yaya geçitlerinde bekledikleri esnada o kentin tarihi mekânları ile ilgili bilgiyi elde edebilecekleri billboardların oluşturulması bu projenin amacıdır. Bu proje uygulamasının en önemli özelliği, insanların kentin karmaşık yapısı içerisindeki koşuşturmacasında ekstra bir zaman harcamadan yaşadığı kent ile ilgili bilgiyi elde edebilmeleri; bu tarz bilgileri aktarmak için kullanılabilecek ve görüntü kirliliğine yol açabilecek diğer billboardların kullanımını önlenmesini sağlamasıdır (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Öğrenci Proje Tasarımı (Proje 3)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kompleks bir yapıyı bünyesinde barındıran kentlerdeki grafik tasarım ürünlerinin nitelikli olarak tasarlanması, kentin bütünlüğü ile görsel kültürüne zenginlik katmasına; daha yaşanabilir olmasına ve yeni bir kimlik kazanmasına yol açacaktır.

Günümüzde görsel iletişim tasarımı ihtiyacının arttığı ve gelecekte de artacağı düşünüldüğünde, çevre ve kent estetiği açısından grafik tasarım çok önemli bir konuma gelecektir. Bu yüzden kentin yerel yönetimlerinde istihdam edilen birçok meslek mensupları ve uzman personel yanında, grafik tasarımcılara da yer verilmesi, onlara kent estetiğiyle ilgili konularda danışılması gerekir.

KAYNAKÇA

Benzel, K.F. *Kent Rehberi.* GRAFİST 11. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 2007.

Dündar, B. *Babylon İçin Afişler*. GRAFİST XV. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 2011.

Twemlow A. Grafik Tasarım Ne İçindir?. İstanbul: YEM Yayın, 2006.